

RYBNÍKÁŘSKÁ TRADICE A PĚKNÉ RYBNÍKY

JAROSLAV VRBA

prof. RNDr. JAROSLAV VRBA, Ph.D.
Působí na Jihočeské univerzitě
v Českých Budějovicích, dlouholetý
pracovník Hydrobiologického
ústavu – nyní součást Biologického
centra AV ČR, v.v.i., a člen výboru
České limnologické společnosti.
Zabývá se mj. acidifikací šumavských
jezer a eutrofizací údolních nádrží
a rybníků.

Pro Fórum ochrany přírody je stav našich rybníků téměř modelové diskusní téma. Potkávají se v něm naprosto protichůdné, a často hodně pokrivené nebo tendenční pohledy na přírodě blízké, mnohdy ochránářsky velmi cenné, leč nepochybně umělé ekosystémy. Přitom jsou rybníky často posledními refugii mokřadních druhů v dnešní intenzivně obhospodařované zemědělské krajině a zároveň nám poskytují další cenné ekosystémové služby – kromě produkce ryb příznivě ovlivňují mikroklima, retenci živin či vody. Speciální „rybníční“ číslo FOP nabízí různé perspektivy pohledu na stav dnešních rybníků, zamýšlí se nad některými příčinami a naznačuje možná perspektivní řešení pro ochranu přírody. Problematika rybníků je velmi komplexní a nemá jednoduché ani univerzální řešení. Debata je na začátku, s jistotou zatím víme pouze to, že rybníky dnes prokazatelně nefungují stejně jako v minulosti. Nutně potřebujeme nové hydrobiologické poznatky a tvrdá data o vlivu rybích obsádek na primární produkci, složení a respiraci společenstev, na koloběh a bilanci živin v rybnících. Zatímco rybáři se ohánějí staletou tradicí, české rybníkářství prošlo během minulého století zásadní intenzifikací a také technologickou proměnou, a díky současné praxi některých hospodařících subjektů se pak z původních rybníků staly spíš průmyslové „kapříny“. V rámci ochrany přírody sice panuje jasná představa, jak rybník vypadat nemá a co je na rybníčním hospodaření špatně, ale s druhou stranou problematiky – jak rybník vypadat má a co se v něm má dít – je to už slabší. Pohledy a očekávání ornitologů, entomologů, hydrobotaniků či batrachologů se dost liší. Limnologové pravidelně řeší především kvalitu vody v rybnících a jejich (proti) eutrofizační potenciál, zatímco zájem vodohospodářů o možnosti retence vody vrůstá po každé povodni či suchu. Dokonce sami produkční rybáři často připouštějí, že rybníční ekosystémy v dobrém stavu nejsou – trápí je nedostatek přirozené

potravy (tzv. hrubého zooplanktonu a zoobentosu), což zvyšuje náklady na příkrmování kaprů, i časté kyslíkové deficity, které snižují produkci ryb a zvyšují náklady na aeraci. Bez poznání skutečného stavu rybníčních ekosystémů nemůžeme najít optimální a trvale udržitelné řešení. Prosperitu staleté rybníkářské tradice také musíme vždy posuzovat v historickém kontextu – kde se produkce ryb nevyplácela, rybníky prostě zanikaly. Opuštěné a neudržované rybníky se většinou brzy zanesly a zapojily zpět do krajiny, v úrodných oblastech vlastníci půdy přešli v 19. století k pěstování lukrativní cukrovky, zatímco treboňský fišmistr Josef Šusta

„Do centra našeho zájmu se musí dostat fosfor.“

v téže době úspěšně zvyšoval přirozenou produkci ryb aplikací vědeckých poznatků. Řádový nárůst produkce ryb během 20. století měl ovšem devastující důsledky – eutrofizace většiny rybníků extrémně vzrostla a klesla biologická rozmanitost. Pokud dnes hledáme nový udržitelný rámec pro české rybníkářství 21. století, těžko vystačíme pouze s tradičními, natož čistě ekonomickými hledisky. Především musíme využít všechny poznatky, jimiž už disponujeme, snažit se o dodržování správné praxe a zajistit funkční legislativní rámec. Do centra našeho zájmu se musí dostat fosfor – především jako cenná surovina a živina, a to ideálně ještě dřív, než skončí v rybníku! V neposlední řadě je potřeba změnit způsob čerpání evropských dotací i jejich kontrolu, aby prostředky na revitalizaci mokřadů a podporu biodiversity nekončily ve „vanách na kapry“.